

Archeologienota

Lommel, Balendijk 161, percelen Lommel 1C1417f en 1C1417p5

Deel II: Programma van maatregelen
Projectcode 2020F66

Historisch en Archeologisch Advies, Studies en Toegepast onderzoek

Verwijzing: VAN DE KONIJNENBURG, R.,(2020), Lommel, Balendijk 161 – percelen Lommel 1C1417f en 1C1417p5, verslag van de resultaten van het archeologisch bureauonderzoek, Haast-rapport 2020-26, D/2020/12654/26

Rik van de Konijnenburg, Grauwe Torenwal 6/00/1 - B-3960 Bree (BE), Mob. 0496 209 018,
e-mail: rik.vandekonijnenburg@telenet.be

Foto's: HAAST – Rik vd Konijnenburg (tenzij anders vermeld)

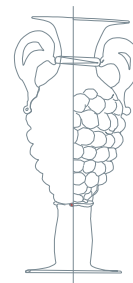
Tekeningen: HAAST (tenzij anders vermeld)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2020/12654/26

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

Coverfoto: panoramisch beeld van het bedrijvencomplex op perceel Lommel 1C1417f

INHOUD

Programma van maatregelen

1: Administratieve gegevens

2: Aanleiding van het vooronderzoek

3: Advies

4: Lijst met afbeeldingen

5: Bibliografie

Programma van maatregelen

1. Administratieve gegevens

Projectcode	2020F66
Actoren	Rik van de Konijnenburg, OE/ERK/Archeoloog/2015/00041
	LRM
Locatie: Provincie	Limburg
Gemeente	Lommel
Deelgemeente	Lommel
Site	Balendijk 161, voormalige Ducatt-site
Kadastrale gegevens	Lommel, afd 1, sectie C, percelen 1417f en 1417p5
Oppervlakte onderzoeksgebied	85.125,64 m ² en 3.957,94 m ² , totaal 89.083,58 m ²
Kadastraal percelenplan	Zie fig. 2
Topografische kaart	Zie fig. 3
Relevante termen thesauri OE	Bureauonderzoek / programma van maatregelen

Bounding Box:

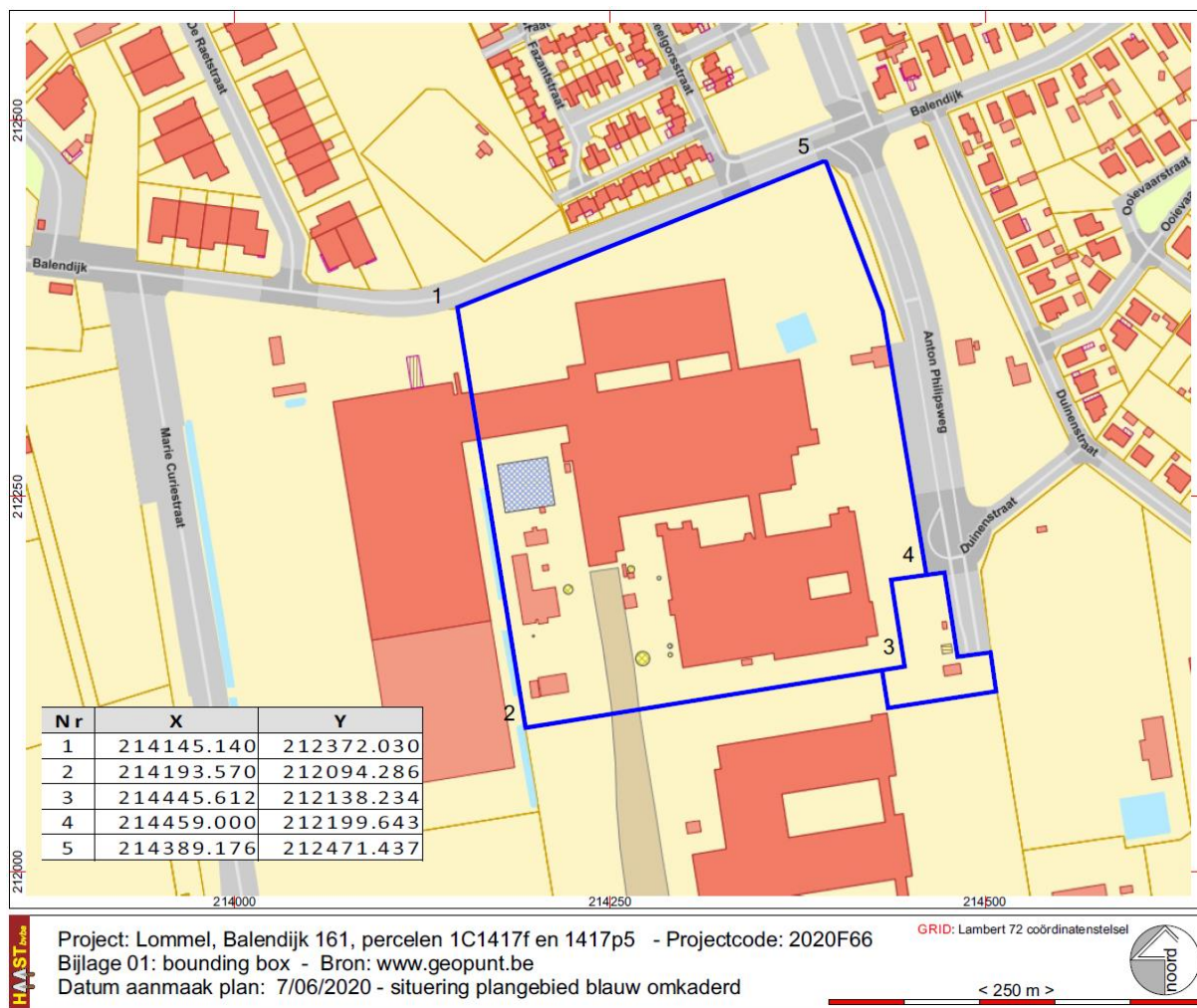
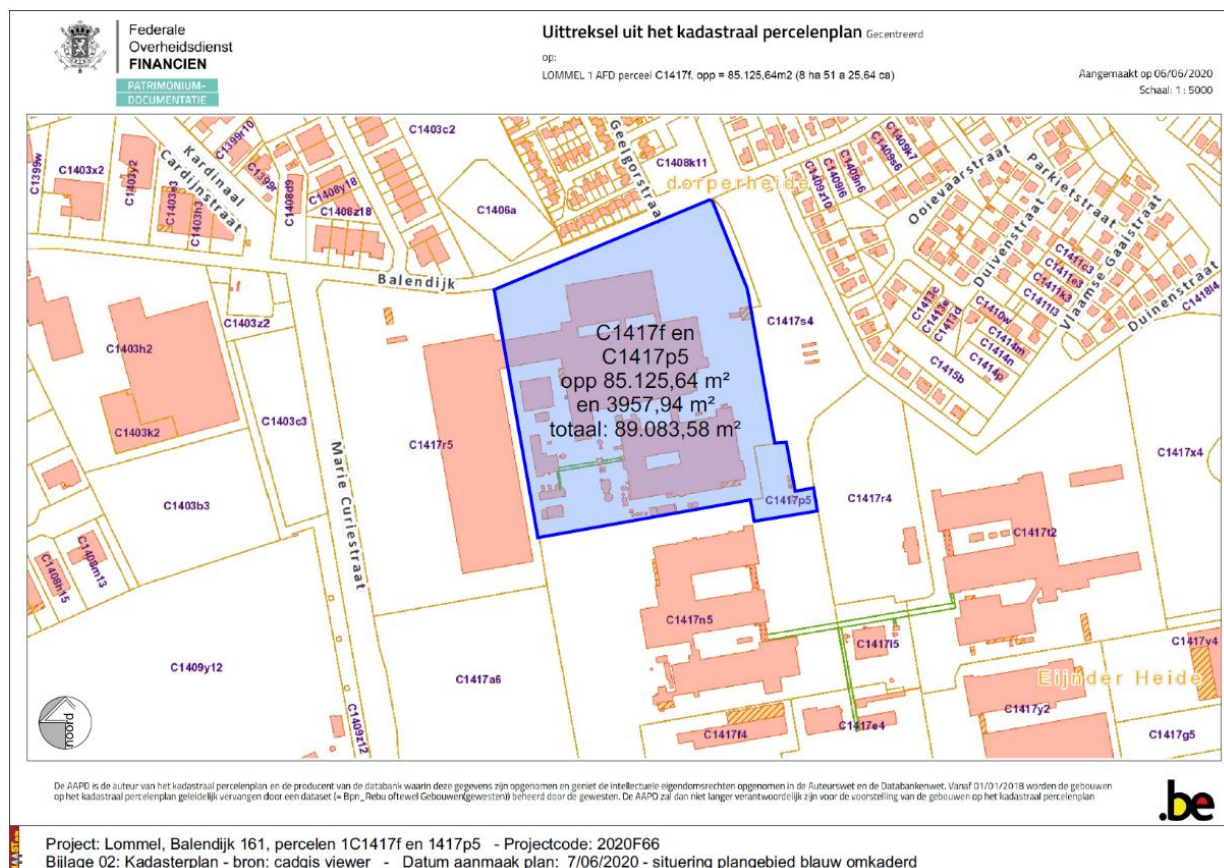

Fig. 1: Bounding Box

3. Advies:

De bestaande bronnen bevatten geen enkele aanwijzing voor aanwezigheid van archeologische sporen/artefacten/sites binnen het projectgebied. Het gebied maakte tot in de jaren 1964/1965 deel uit van een uitgestrekt heide- en duinengebied zoals blijkt uit de cartografische en fotografische bronnen. Gelet op de afstand tot natuurlijke waterbronnen is het gebied ook niet gelegen in een gradiëntzone. Het oorspronkelijke duinenlandschap, met meer dan waarschijnlijk een uitgesproken microreliëf van heuveltjes en uitgewaaide dalen, is volledig verdwenen en heeft plaats gemaakt voor een industriële plant. Zoals blijkt uit de foto's aangereikt door Erfgoed Lommel (fig. 18 tot en met 25) werd het terrein grondig geëgaliseerd en doorgraven. Het is, op basis van die foto's, niet uit te sluiten dat bij het bouwrijp maken van het terrein en de bouw van het complex de oorspronkelijke bodemopbouw volledig verstoord is.

Uit de meetstaten (cf. bijlagen) blijkt dat de funderingen op 70 cm tot 125 cm (0,7m – 1,25 m) zijn aangezet, waarbij deze maten verwijzen naar de omringende bestrating als maaiveldniveau. Wat betreft de pijlerfunderingen wordt aangegeven dat deze op een diepte van 2,5 m onder het vloerpeil zullen worden afgekapt en verder blijven zitten. De huidige riolering zal worden behouden en worden gebruikt voor de afvoer van regenwater (RWA-leidingen). Er is ook één kruipkelder, er zijn ondergrondse leidingen, putten, bassins, en regelmatig duikt het probleem van gevaarlijke (restanten van) afvalstoffen op. Ten slotte is er een beschermde zone voor de kommavinder ter hoogte van de spoorlijn; een zone van ca. 3000 m² in de zuidwestelijke hoek van het terrein.

Op de vraag bij Erfgoed Lommel, archeoloog-conservator Ferdi Geerts, over de archeologische potentie van het projectgebied, kwam volgend antwoord: *De kans om op die site betekenisvolle archeologische informatie in te winnen lijkt mij inderdaad zo goed als nihil te zijn. Zelfs 'begeleiding van de sloopwerken' lijkt mij overbodig. Sloopwerken gebeuren de facto rommelig en meestal snel. Om dan een sporen- en/of artefactensite te treffen (of de resten ervan) lijkt mij weinig realistisch. Ik heb zelf regelmatig geprospecteerd ten zuiden van die site waar nu nog wat duinen liggen en waar ook het perceel van Polydak (archeologienota van Archebo) ligt. Nooit iets gevonden...*

Ik voeg als bijlage een PDF-documentje toe met enkele foto's die dateren van begin jaren 1960 toen de fabriek werd gebouwd. (opgenomen in deze archeologienota, figuren 18 tot en met 25) Veel grondverzet en veel (flinke) graafwerken werden er toen uitgevoerd. En vermoedelijk is dat ook het geval geweest bij de latere veranderingen en uitbreidingen op de site.

Begraven bodems komen in deze regio mogelijk op geringe diepte voor zo blijkt uit de archeologienota 10303²: *Het plangebied situeert zich in de Zandstreek. Met uitzondering van de Usselobodem als paleobodem zijn er op dit moment geen andere paleobodems of referentieprofielen gekend. De Usselobodem situeert zich echter nog relatief dicht nabij het maaiveld, meestal binnen een diepte van 60 cm vanaf de top van het moedermateriaal (C-horizont). Artefacten die aan de Laat-Paleolithische Federmessergroep worden toegeschreven, zijn net onder, in en net boven de Usselo-bodem te vinden. Terwijl de Laat-Paleolithische*

² Archeologienota 10303, p. 35

Ahrensburgiaangroep en/of het Mesolithicum zich situeren in de holocene bodemvorming. De eventuele aanwezigheid en/of diepteligging van paleobodems binnen het plangebied is niet gekend.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek uitgevoerd op het terrein ten zuidwesten van het projectgebied, nota archeologie 9441, werden geen sporen van begraven Allerød-bodems zoals de Usselo-bodem aangetroffen. Nochtans bleek de bodemopbouw, behoudens ophogingen, behoorlijk gaaf bewaard en bevond het archeologisch vlak zich op een gemiddelde diepte van 60 cm onder het maaiveld zo blijkt uit de boorstaten.

Anders was het op **cai-locatie 220823** (Lommel, Vlasstraat, nota archeologie ID7488). Daar werd op een diepte van 2,5 meter onder het bestaande maaiveld wel een paleobodem aangetroffen. Die site bevindt zich op ca 1,5 km ten oosten van het projectgebied. Het terrein op locatie 220823 was vergelijkbaar met de oorspronkelijke situatie binnen het projectgebied Ducatt; een deels bebost duingebied. Verschil is wel de (huidige) hydrografische situering. De site aan de Vlasstraat ligt – relatief - in de nabijheid van de Eindergatloop, afstand ca. 450 m, terwijl de Molse Nete, op 1,5 km afstand, de meest nabij gelegen natuurlijke waterloop is ten opzichte van het projectgebied Ducatt. Ook de quartairgeologische kaart geeft voor het projectgebied Ducatt geen aanwijzingen voor meer nabij gelegen fluviatiele afzettingen in beekdalen andere dan deze van de Molse Nete.

De verwachting naar substantieel kennisvermeerderende archeologische vondsten binnen het voorliggend projectgebied kan op basis van de waarnemingen in de omgeving en gelet op de intensieve bouwactiviteiten in het verleden, beschouwd worden als laag.

Het landschap bleef, behoudens wijzigingen onder invloed van natuurverschijnselen zoals wind en water, eeuwenlang, misschien zelfs millennia lang, quasi onveranderd. Het was een eerder schraal heide- en duingebied met waarschijnlijk hier en daar kleine vennetjes maar die op de historische kaarten niet zichtbaar zijn. Pas in de tweede helft van de 20ste eeuw worden steeds grotere delen van het landschap ingenomen door industriële vestigingen. De duinen worden afgevlakt, weggegraven, en terreinen worden bouwrijp gemaakt voor de industrie. Die industriële gebouwen domineren momenteel het landschap samen met her en der nog aanplant van dennenbossen en open heidevlakten.

Het terrein werd in de jaren 1964/1965 voor het eerst in gebruik genomen voor de bouw van een industrieel complex. Het oorspronkelijke duinen- en heidelandschap werd grondig geëgaliseerd en vergraven blijkens de foto's van het bouwrijp maken van het terrein (figuren 18 – 25). Het complex omvat meerdere gebouwen, met een resem bouw- en verbouwingsactiviteiten zoals blijkt uit het overzicht van de bouwhistoriek (cfrt infra, pag. 17 – 18). De bebouwde oppervlakte exclusief schoorstenen en buitenaanleg, louter de vloeroppervlakte van de gebouwen, is berekend op 3,5 ha (35.000 m²). Op een totale oppervlakte van het projectgebied van 89.083,58 m² is met andere woorden ca. 39% ingenomen door bedrijfsgebouwen. Op de terreindelen buiten de gebouwen staan drie grote industriële schoorstenen, een waterzuiveringsinstallatie, kleinere bijgebouwtjes, hoogspanningscabine, een onthaal gebouwtje, laadbruggen en allerlei andere voor

de werking van de fabriek noodzakelijke constructies. Rondom en tussen de gebouwen werd wegenis aangelegd. Die wegenis, verhardingen en een infiltratiebekken beslaan een oppervlakte van ca 38.000 m², inclusief smalle aangelegde kleine groenzones, betekent dit ongeveer 44% van het terreinoppervlak. Samengeteld, ook meegerekend de zone waar de zuurstofleiding aangebracht is, is ca. 90% van het terrein geïmpacteerd door eerdere bouwactiviteiten. In de noordoostelijke hoek lijkt een zone ongerept, maar daar bevindt zich een tijdelijke, ondertussen begroeide grondopslag. Parallel aan die tijdelijke berg grondopslag wordt het terrein ondergronds doorkruist van noord naar zuid door een pijpleiding.

Ten slotte is er nog de spoorweg, die aan de zuidwestelijke hoek het terrein binnenkomt. Die spoorlijn werd in de jaren 1964/1965 aangelegd bij de opstart van de fabriek. De sporen eindigen in een loods waar goederen geladen en gelost werden. Op de plaats waar het treinspoor het projectgebied binnenkomt is aan de oostzijde – buiten het projectgebied - nog een beperkte zone waar het origineel microreliëf bewaard lijkt te zijn. Het spoor blijkt deels ingegraven te zijn in de bodem, ligt met andere woorden lager dan het omringde gebied en tegen het spoor bevindt zich nog (een restant van) een kleine landduin.

Een zone van 3000 m² rondom deze spoorlijn, binnen het projectgebied, wordt een beschermde zone “habitat kommavolinder” waar geen bodemingrepen mogen plaatsvinden.

Beperkte samenstelling³

Indien de confrontatie tussen de toekomstige werken en een beperkt aantal doorslaggevende aspecten uit de beschrijving van de landschappelijke ligging van het onderzochte gebied, de historische beschrijving, of de bespreking van het onderzochte gebied in zijn archeologische kader aantoonde dat:

- 1° met hoge waarschijnlijkheid geen archeologisch erfgoed aanwezig is op het onderzochte terrein, of;
- 2° de toekomstige werken met hoge waarschijnlijkheid geen verstoring zullen veroorzaken aan het eventueel aanwezige archeologische erfgoed, of;
- 3° verder onderzoek van het terrein in het kader van de toekomstige werken met hoge waarschijnlijkheid niet zou leiden tot nuttige kenniswinst;

en er dus geen verdere maatregelen nodig zijn, dan mag de rapportering over het bureauonderzoek van het terrein beperkt blijven

1: er kan met hoge waarschijnlijkheid gesteld worden dat er geen archeologisch erfgoed in situ aanwezig is op het terrein:

- Het oorspronkelijke microreliëf zoals nog aanwezig net ten zuidwesten van het terrein, is totaal verdwenen; er zijn aanwijzingen dat het terrein grotendeels, misschien zelfs geheel afgegraven/geëgaliseerd is vooral voor de aanleg van rijwegen, parkings en spoorweg
- De bouw van het industriële complex heeft een ernstig versturende en vernietigende impact gehad op mogelijk aanwezig archeologisch erfgoed,
- Er zijn weinig of geen indicatoren in de directe omgeving van het projectgebied voor aanwezigheid van archeologische sporen binnen het projectgebied

³ Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, v. 4.0, pagina 108.

- Uit de nota archeologie ID 11534, opgemaakt voor percelen in de directe omgeving van het terrein blijkt daar het archeologisch niveau gesitueerd te zijn op gemiddeld 60 cm onder het maaiveld. Zowel aan de spoorweg als op het terrein is het duidelijk dat er minstens 60 cm en meer, tot veel meer op sommige plaatsen, van de oorspronkelijke bodem verdwenen is voor ondergrondse installaties en funderingen.
- Uit de proefboringen uitgevoerd ter voorbereiding van de sloopwerken blijkt dat de verhardingen aangelegd zijn op zanden die overeenkomen met een C-horizont.

2: er kan niet met 100% zekerheid gesteld worden dat de geplande sloopwerken helemaal geen bijkomende verstoring zullen veroorzaken aan mogelijk aanwezige archeologische erfgoedwaarden. Maar, de bouwingrepen die in het verleden plaatsvonden en die van groot-industriële aard zijn, hebben ongetwijfeld de oorspronkelijke bodemopbouw met hoge waarschijnlijkheid al grondig verstoord en gewijzigd.

3: zowel uit punt één als uit punt twee blijkt dat het terrein in het kader van de geplande werken geen nuttige kenniswinst zal opleveren met betrekking tot de archeologische kennis van het projectgebied en de directe omgeving.

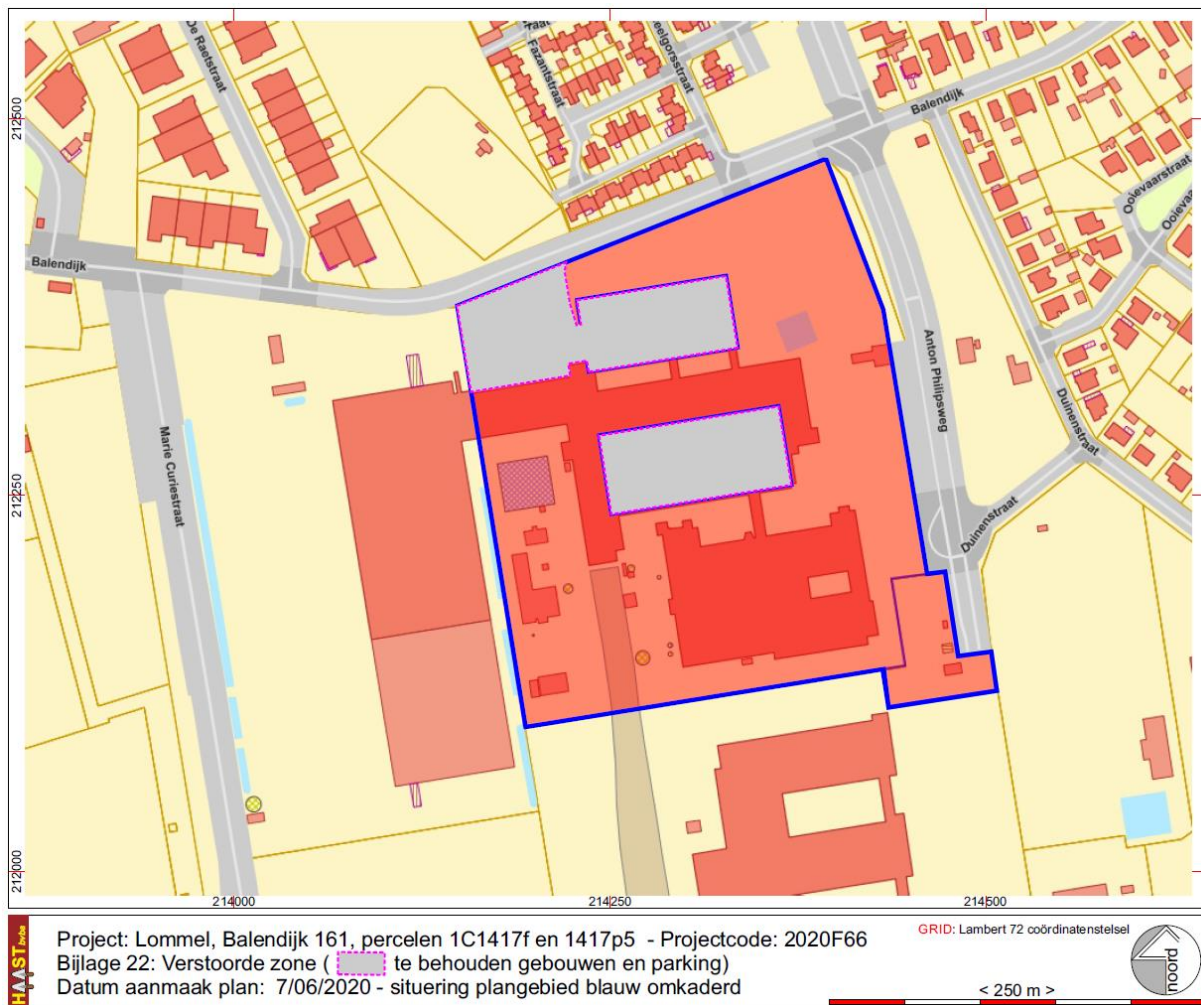

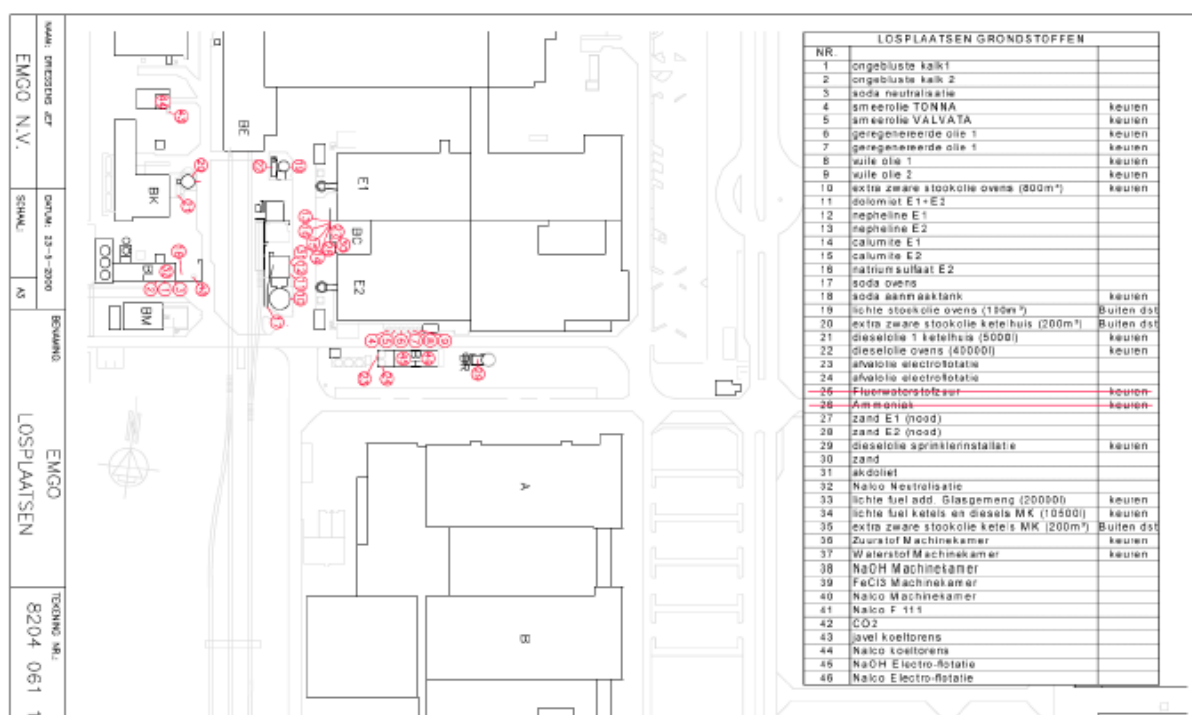
Fig. 3: verstoorde zone

ADVIES

Een uitgebreid verder assessment van het terrein in de vorm van landschappelijke boringen, verkennende boringen of begeleiding van de sloopwerken heeft weinig of geen zin enerzijds omdat het terrein reeds grondig verstoord werd door eerdere bouw- en afbraakwerken en afgraving – egalisering – van het oorspronkelijke reliëf, anderzijds omdat, indien er toch nog archeologische erfgoedwaarden zouden aangetroffen worden, deze quasi zeker in een (sterk) verstoorde, positie zowel in vlak als stratigrafisch zullen aangetroffen worden en derhalve zeker geen kennisvermeerdering zullen opleveren voor het gebied en de regio.

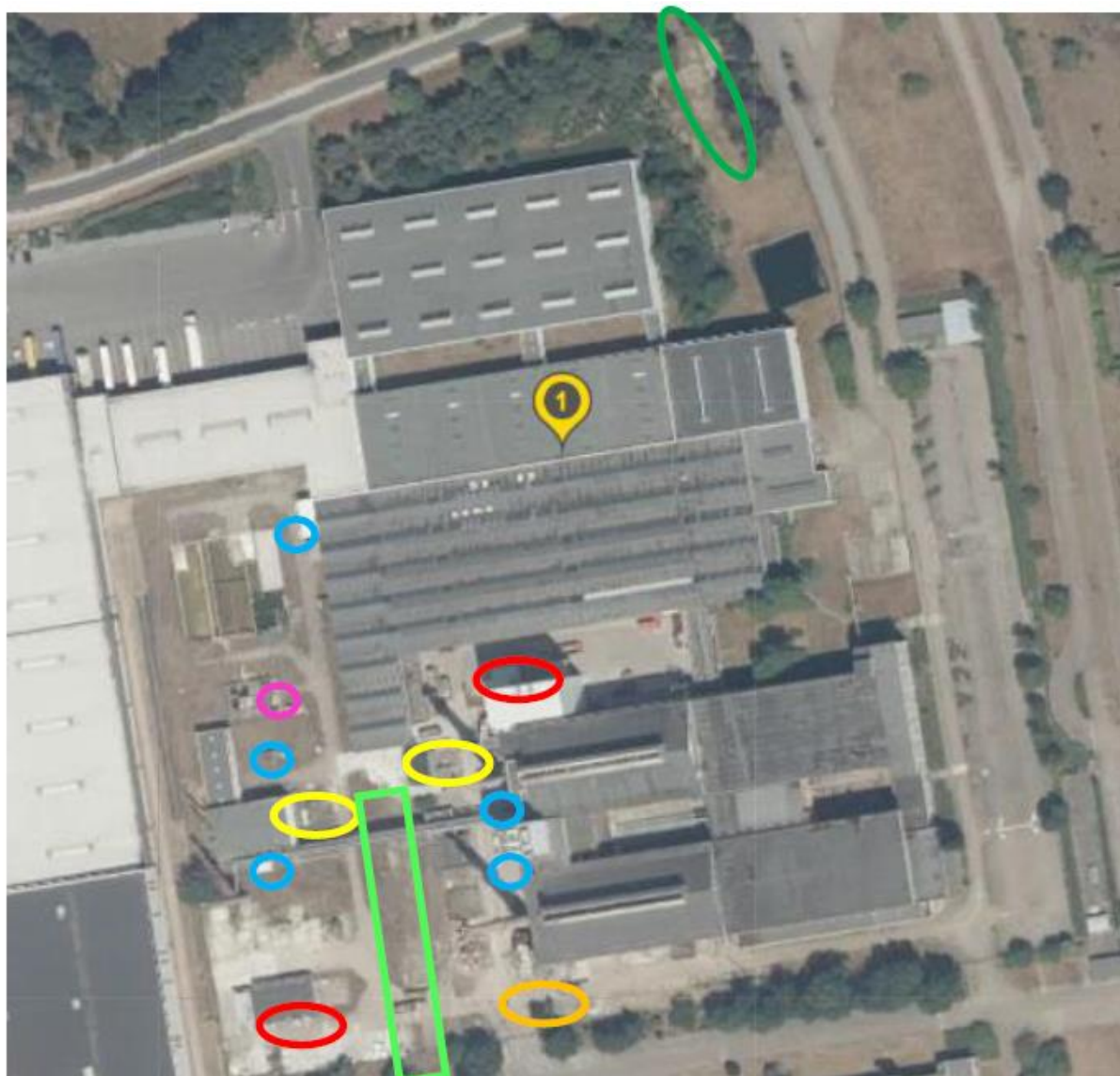
Bijkomend zijn er mogelijk restanten van gevaarlijke stoffen aanwezig op het terrein die enkel door gespecialiseerde firma's mogen opgeruimd worden. Ook dat bezwaart eventueel verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem. Ter illustratie een citaat uit de nota van dhr Carton: *Er kan bij de grondstoffenbunkers niet overal nagegaan worden of deze volledig leeg zijn. De inhoud van deze bunkers wordt bijgevolg niet meegenomen. De aannemer dient steeds voorzichtig te opereren, daar er mogelijks nog resten van gevaarlijke stoffen aanwezig zouden kunnen zijn.*

Gebouw BC3, dat volledig uit een grondstofbunker bestaat, was niet toegankelijk. De enige toegang omvat een elektrische rolpoort, die niet meer geopend kon worden daar er geen elektrische aansluiting meer is op de site.

Figuur 12 - Locatie opslagtanks

Fig. 4: Locatie opslagtanks gevaarlijke stoffen (fig. 12 uit de nota van A. Cornet)

Figuur 5 - Locaties gevaarlijke afvalstoffen deel infra

■	GV-BK-001 – Chemisch afval (vaten, IBC's)
■	GV-I-001 – Klinkers verontreinigd met olie
■	GV-I-002 – Olie tanks
■	GV-I-003 – Transformatoren
■	GV-I-004 – Hoop vuile grond
■	GV-I-005 – Spoorwegballast
■	GV-I-006 – Bielzen
■	GV-I-007 – Javel tank

Fig. 5: Locatie gevaarlijke afvalstoffen (bijlage 3, fig. 5 uit de nota van A. Cornet)

Gelet op

- de beperkte kans op kennisvermeerdering,
- de lage verwachting aan archeologische sporen
- de vaststelling ca. 90 %, waarschijnlijk zelfs het volledige projectgebied, geïmpacteerd is door eerdere bodemingrepen, waardoor de oorspronkelijke bodemopbouw en het typische microreliëf van een heide- en duingebied volledig verdwenen zijn,

wordt via dit programma van maatregelen voorgesteld geen verder archeologisch onderzoek op te leggen en het terrein vrij te geven van verder archeologisch onderzoek.

Dit ontslaat de aannemer/bouwheer echter niet van zijn verplichtingen.

De aannemer/uitvoerder van de werken is gehouden aan de meldingsplicht van archeologische vondsten. Deze melding van archeologische toevalsvondsten is wettelijk verplicht. De context zit vervat in [artikel 5.1.4](#) van het [Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013](#).

De vinder is verplicht om de vondst binnen de drie dagen te melden aan het agentschap Onroerend Erfgoed en beschermt de vondst en haar vindplaats tot tien dagen na het vinden.

4. Lijst met afbeeldingen

Coverfoto: panoramisch beeld van het bedrijvencomplex op perceel Lommel 1C1417f

Fig. 1: Bounding Box

Fig. 2: Kadastraal uittreksel dd. 2020 © cadgis viewer

Fig. 3: verstoorde zone

Fig. 4: Locatie opslagtanks gevaarlijke stoffen (fig. 12 uit de nota van A. Cornet)

Fig. 5: Locatie gevaarlijke afvalstoffen (bijlage 3, fig. 5 uit de nota van A. Cornet)

5. Bibliografie

HANECA, K., DEBRUYNE, S., VANHOUTTE, S., ERVYNCK, A., 2016, Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie, Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 48, Brussel, agentschap Onroerend Erfgoed - Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid, Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

Geraadpleegd via: <https://www.onroerenderfgoed.be/actueel/nieuws/onderzoeksrapport-archeologisch-vooronderzoek-proefsleuven-strategie/>